

A) ændringer i dansk samfundsstruktur og uddannelsesmønster:

Der er almindelig enighed blandt forskerne om at ændringer i den danske sociale struktur spiller en afgørende rolle for udviklingen i partimedlemskab. Der peges på ændringer i klasse- og erhvervsstrukturen; de tre bærende samfundsklasser, borgerskabet, bønderne og arbejderne, hvis politiske interesser blev varetaget af henholdsvis Højre/Konservative, Venstre og Socialdemokratiet, er ikke mere bærende i samme entydige betydning. Landbruget beskæftiger ikke mere samme antal og arbejderklassen og dele af borgerskabet er opbrudt i en række lønarbejder- og funktionærlag, hvis politiske identifikation stritter i flere retninger.

Togebj (1992, side 14) understreger, at det er nedgangen i beskæftigede i landbruget der er hovedårsagen til partiet Venstres medlems-tilbagegang, da de tilbageblevne kernevælgere fortsat har en høj organisationsprocent. Derimod er der med hensyn til arbejderbefolkningen tale om et egentligt fald i ønsket om at være partimedlem. Som en tredje årsag til det almindelige fald i partimedlemskab, peger hun på, at den nye middelklasses mobilisering i 70'erne gik uden om partierne; om det var fordi de sov i timen eller om denne relativt veluddannede gruppe/klasse under alle omstændigheder ville have organiseret sig alternativt i bl.a. græsrodsbevægelser kan der næppe siges noget præcist om.

Togebj konkluderer, at faldet i partimedlemskab i Danmark hovedsageligt skyldes faktorer af demografisk og klasse-mæssig art samt det stigende uddannelsesniveau i befolkningen. Hun mener derimod ikke, at forklaringer på faldet som følge af de ændrede medier, kommunalreformen, højt medlemskontingent, m.v. er dokumenterede. Allerhøjest kan disse faktorer have accelereret udviklingen. Tilhængerne af disse teser skylder en yderligere forklaring på hvorfor ændringerne alene skulle have påvirket arbejderklassen.

B) statsliggørelse, ændringer i lovgivningens karakter og den administrative struktur:

Ud over, at ændrede uddannelsesforhold løsner bindinger mellem politisk parti og vælger/partimedlem, peges der også på, at staten og upolitiske organisationer i dag har overtaget en række sociale tryghedsfunktioner og fritidstilbud, som tidligere delvist kanaliseredes

gennem de politiske partier. Dette svækker tilskyndelsen til at blive medlem af et politisk parti, ligesom det er de samme faktorer der peges på, når den større bevægelighed, volatilitet i vælgerbefolkningen, især fra slutningen af 60'erne skal forklares.

Der er også peget på (bl.a. Jacob A. Buksti 1989 her side 281), at Kommunalreformen fra 1970, der afspejlede ændringer i »den geografiske placeringsstruktur« og desuden nedskar antallet af lokale politiske tillidsposter/kommunale bestyrelsesposter/lokale partiforeninger, hvilket skulle have dæmpet incitamentet og motivationen for at tilslutte sig et politisk parti. Dette er også hovedtesen hos Jan Sundberg (1987), som i en sammenligning mellem de nordiske lande finder, at der i samtlige, på nær i Danmark, er tale om en stigende eller stabil andel af partimedlemmer. Det viser sig, at der er en markant forskel i antallet af valgdækkede politiske tillidsposter 1970-81 i Danmark (5294) i forhold til Norge (14884), Finland (12736) og Sverige (16314). Udregnes det på basis af vælgerbefolkningerne skulle der i Danmark 672 vælgere til en tillidspost, i Norge 190, i Finland 266 og Sverige 361. (Synspunktet udbygges og modereres i en senere artikel, Jan Sundberg, 1989).

Lise Togebj (1992, side 14-15) indvender mod disse antagelser, at Kommunalreformen havde de mest dramatiske virkninger i de tyndt befolkede egne, og at hvis nedskæringen i antallet af kommuner havde indflydelse på motiverne til at melde sig ind i et politisk parti, måtte det kunne mærkes på bøndernes politiske deltagelse, men det er ikke tilfældet.

Selve det forhold, at der i dag findes flere partier end de traditionelle fire, gør, at vælgeren har større mulighed for at finde et sæt politiske holdninger, de kan identificere sig med; man behøver ikke at melde sig ind i et politisk parti for at forsøge at påvirke et partis politik i en retning der svarer til egne præferencer (Kaare R. Skou 1990).

Kaare R. Skou (1990) peger på, at der er en stigende tendens til, at lovgivningen har karakter af »bemyndigelseslovgivning« eller rammelovgivning fordi man vil undgå at fastsætte detaljerede bestemmelser, men overlade dette til ministre og embedsmænd. Selv om der relativt set ikke vedtages flere love af denne type end tidligere, mener han, »at der er sket en mærkbar kvalitativ ændring i retning af, at bemyndigelsesbestemmelserne er blevet så om-